

En naken gräns av människa

Akvarellens rikliga flöden är Maria Nordins rätta element. Hon väljer gärna stora format och låter vatten och pigment leva ett till synes eget liv. Konstnären kontrollerar dem dock med en mästerlig precision. Resultaten är förbluffande. I målningarna ryms både sprödhet och bestämdhet, både ömhet och styrka. Det behagliga och obehagliga ingår på jämbördiga villkor i ett särpräglat formspråk som söker sig mot det underliga.

1.

Din hud har sagt att jag är till.

Jag lever, har en kropp vid min.

*Ett motstånd mot det tomma.**

Kropp och själ. Materia och ande. Denna dualism har i sekler påverkat det västerländska tänkandet. Den odlades av den franske filosofen René Descartes (1596–1650), som ansåg att kropp och själ är väsensskilda substanser. En kropp är ett ting som är utsträckt i tre dimensioner och som inte kan tänka. En själ är ett tänkande ting som saknar utsträckning och läge i rummet. Växter och djur saknar – enligt Descartes – själsliv och måste betraktas som komplicerade maskiner. Endast människan, menade filosofen, har en själ som samspelar med hennes kropp. Enligt denna filosofiska modell är kroppen underordnad själen, materia är underordnad anden.

Konstnären Maria Nordin tror dock inte alls på denna rangordning. När vi träffas i hennes ateljé i södra Stockholm (maj 2018) är hon i full fart med att färdigställa sina senaste målningar. Ett tiotal nya verk i stora format blir kärnan i Nordiska Akvarellmuseets utställning. Vi pratar om dem. Och vi pratar om människokroppen. Det är den som står i centrum för Maria Nordins skapande.

Konst är inte filosofi. Den föds dock inte i ett tomrum. Om blicken skulle behöva en förklaringsmodell för att komma närmare Nordins verk är det den franske filosofen Maurice Merleau-Ponty (1908–1961) som skulle

kunna tillfrågas. Förutom akvarellens tre element papper, vatten och pigment utgör hans idéer det fjärde – kanske ett bindemedel – när Nordin målar. Som Merleau-Ponty litar Maria Nordin på att all vår erfarenhet börjar i kroppen. Vi upplever världen utifrån kroppens samspel med omvärlden. Det är med kroppen vi kommunicerar med allt vi möter. Det finns säkert många som invänder här. Låt oss dock behålla våra reservationer för oss själva ett ögonblick. Låt oss pröva att utgå ifrån det som är grunden för konstnären, oavsett hur vi annars brukar uppfatta världen och omfamna livets gåtor.

Som mycket ung råkade Maria Nordin ut för en bilolycka. En relativt ofarlig sådan. Om olyckor kan vara det. Hon blev inte lika illa fysiskt skadad som Frida Kahlo (1907–1954), vars konst föddes när hon var sängliggande med en permanent skadad rygg som skulle ge henne kroniska smärtor resten av livet. Nej, Maria Nordins kroppsliga sår finns nu bara där som spår. Upplevelsen ristade sig dock i själva kroppen. Långt senare insåg hon att det var genom smärta och värk som hon blev medveten om kroppen och dess bestämdhet.

För Maria Nordin är människokroppen ett allmänt giltigt faktum, en utgångspunkt för allt hon gör i sin ateljé. Kroppen i hennes verk är ingen sekundär behållare för jaget. Den är inget skal. Den är knappast någon maskin. Istället är den konkret och påtaglig. Och det viktigaste av allt: den är värdig.

I Nordins måleri är kroppen aldrig symbol för det oundvikliga som den despotiska tiden utsätter varje liv för. Här gestaltas inget mognande, åldrande, vissnande eller döende. Det handlar istället om kroppens här och nu. En kropp som stretar och andas. Muskler som sväller. Hud som hårdnar. Hår som växer. Naglar som biter sig fast ... Nordins målningar visar kroppen som tar plats i rummet där klockorna har gått i bitar och tiden är ur led. I *Circuit of Bodies* och *Group Piece*, båda från 2010, slängs gestalterna ut i en tom rymd och fångas i komplicerade rörelser. Människor är intrasslade i varandra som om de

sökte skydd. Det enda de kan göra är dock att krypa in i sin ensamhet. Hela tiden befinner de sig (och vi?) vid gränsen. Mellan sig själva och den andra. Mellan subjekt och objekt. Mellan en evighet och ett nu. Dessa verk skulle kunna visualisera Maurice Merleau-Pontys tankar i hans bok om perceptionens fenomenologi *Phénoménologie de la perception* (1945). Där analyserar Merleau-Ponty hur människan med sin kropp rör sig i sin omvärld. Kunskapen uppstår i ett möte mellan kroppen och de situationer som den befinner sig i. Människan är inte ett fritt kringvandrande medvetande, framhöll Merleau-Ponty mot Descartes ”cogito ergo sum” (”jag tänker, alltså är jag”). Hon är situerad i tid och rum, i en kropp. I sin egen kropp, som inte bara är materia utan något levande, något medvetet och besjälade, menade Merleau-Ponty. Vi kan förnimma världen bara ur en viss synvinkel som är bestämd av vår kroppsliga belägenhet. Merleau-Ponty betonade alltid betydelsen av mångtydigheten i människans tillvaro. Det som du uppfattar ur en synvinkel kan någon annan – eller du själv, om du plötsligt byter position – uppfatta ur en annan. Det är ur denna mångtydighet som Merleau-Ponty härledde människans frihet.

Men kroppen är också ett fångelse, där vi är både fångar och fångelsedirektörer. Kroppen både möjliggör och begränsar. Den är i lika hög grad källan till njutning som till smärta. I Nordins hisnande påträngande närstudier klingar denna dubbelhet. Därför är det lättare att relatera hennes måleri till performancekonsten än till andra bildverk. Filmloopen *In Your Hands* (2010) bygger på en sekvens ur Vito Acconcis performance *Prying* från 1970-talet. Ett kvinnoansikte är gisslan i en mans händer som försöker att öppna hennes ögon med våld. Tankarna går kanske även till Luis Buñuel och Salvador Dalí som tillsammans skapade den surrealistiska kortfilmen *Den andalusiska hunden* 1929. De två chockade världen genom att visa i närbild hur ett öga snittas upp med en rakkniv. Maria Nordins verk är långt ifrån lika drastiskt men griper ändå på ett säreget sätt. Animationen består av 24

målningar. Sekvensen är kort, men upprepas i oändlighet. Som betraktare tycks vi dock befinna oss på andra sidan av tiden som för den avbildade, som utsätts för den brutala handlingen, måste framstå som en evighet.

Maria Nordins skapande befinner sig dessutom närmare Marina Abramović omtumlande performances, där den kroppsliga erfarenheten står i centrum, än exempelvis Gunnel Wählstrands mästerliga akvareller som gör oss mer medvetna om tidens gång än om själva livet. Både Wählstrand och Nordin målar människor. Wählstrand avbildar och porträtterar, medan Nordin alstrar ett nytt liv. Hos Wählstrand befinner vi oss i det förflutna som befolkas eller hemsöks av enskilda individer. Hos Nordin är vi alltid i nuet, där motståndet mot det tomma är en annan hud.

2.

Här vid din sida blev jag till.

Du samlade det splittrade.

För du är till ... jag känner dig:

*en annan hud än min.**

Kroppen – en uppsättning av benknotor, organ, muskler och sensorer. Och kroppsvätskor i klumpar eller ljudlöst strömmande som en inre flod. Allt detta hålls ihop av vår hud. I Maria Nordins måleri smälter kroppens yta ihop med pappret. De skavanker som redan finns i pappersfibrerna kan plötsligt upplevas som märken på människohuden. Pappret andas med kroppens porer. Det är inte bara ett underlag för pigment som biter sig fast eller sprids vidare med vattnet. Pappret blir konstverkets hud, lika utsatt och känslig som en människoklekamen.

Bland Maria Nordins hittills mest kända sviter finns närgångna skildringar av människogestalter i illrosa färgtoner. Istället för att måla tycks Nordin skapa hud, så köttig som om meningen var att avslöja allt som finns därunder. I serien *Pink Noise* (2012) är ansikten

kraftfullt beskurna. Bildrummets väggar sluter sig runt dem. Det är nästan obehagligt att ta ett steg närmare. Det är laddat. Det är kusligt. Det är rosa. Väldigt rosa! Så nära kommer man bara någon som man älskar eller någon som man vill hota. Ansikte mot ansikte. Utan försvar. Världen har glömt oss. När den andra blir ”objekt” studsar frågan tillbaka till den som tittar på. Vem är jag själv? Hur ser du mig? Vem är jag för dig? Frågorna skapar band mellan oss. Och även om vi inte hittar svaren uppstår en förbindelse. Vi engagerar oss i varandra.

Under 2017 skapade Nordin målningar, där kroppar mer påtagligt tar plats i rummet. Det vita papprets roll har nu spelats ut. Fortfarande handlar det dock om avstånd och närhet. Här finns både påfallande likheter med och avgörande skillnader gentemot de tidigare gestaltningarna. Verken är målade med lätt hand och i samklang med akvarellmediets traditionella natur. Förhållandet mellan figurens och pappersarkets proportioner är en viktig kompositionsprincip även här. Fonderna är som tidigare tomma och fria från tingens tyranni. Gestalterna befinner sig i anonyma rum, men allra främst i sina egna kroppar, lite som flyktingar i sina egna liv. Formerna i dessa verk är dock avsevärt mer stiliserade än i de tidigare. Illusionskraven beslöjas av konstnärens vilja att rikta vår uppmärksamhet mot något annat. Skiljelinjen mellan beskrivning och förvrängning är svårdefinierad i dessa verk. En märklig, kroppslig geometri träder fram. En fladdrig skjorta förvandlar kroppen till en rektangel. I en plötslig, slängande huvudrörelse blir en kvinnas långa, röda hår en halvcirkel. En annan kropp lutar sig över ett podium och anpassar sig till dess form. Gestalter på alla fyra trycker sina nackar mot en kub och blir som tärningar i ett spel. Det är vackert målat. Hur kan vi tolka det?

I allt vi gör, i alla våra erfarenheter, är kroppen med. Vi kan inte fly ifrån oss själva vad vi än gör. Detta innebär att människan som subjekt är kroppslig, menade Merleau-Ponty. Han försökte gå kring motsatsparet

subjekt-objekt och tog som exempel en människa som behöver sin käpp. Käppen är inte blott ett objekt för den blinde utan den blir en förlängning av människokroppen. Samma utvidgade kroppslighet gäller när vi cyklar eller kör bil. Detta händer också när en konstnär håller i sin pensel. Våra kroppar som subjekt skiljer sig dock från ting. Vi kan resa oss och lämna objekten kvar. Vi kan flytta oss till en annan plats. Det enda vi inte kan fjärma oss från är våra egna kroppar. Kroppen är ständigt närvarande vad vi än gör. Maria Nordins avskalade, känsliga måleri är som nedstigandet i den kropp som alltid, på gott och ont, finns med.

3.

*Jag famlar i förvåning
mot denna hud och muskelvägg:
En naken gräns av människa.*

*Av samma ensamhet som min ...**

I de senaste verken försvinner de stiliserade dragen. Målningarna förefaller istället närmast fotorealistiska. Det är ingen tillfällighet. Det finns en tanke bakom denna utveckling. En tanke som handlar om ett nytt steg såväl i formen som i innehållet, vilka i Nordins konst alltid följs åt. Temat för dessa målningar är objektifiering. Kroppen framstår här som objekt inom konsten och vardagen. Den visas också som föremål för självobjektifiering. Sociala medier och den narcissistiska selfie-kulturen har förvandlat våra liv på gott och ont. Ibland blir kroppen en tävlingsarena. Det som enligt rådande trender uppfattas som skavanker kan lätt redigeras bort. Begreppen ”falskt” och ”äkta” har omdefinierats. ”Skönhet” har en ny betydelse. Det finns filter för allt och de fungerar som förtroendets lömska langare. Att med hjälp av redigerade bilder försköna våra liv är helt enkelt en av vår tids starkaste tendenser. Att inte göra det kan

däremot uppfattas som slapphet. Maria Nordins senaste målningar fångar upp detta fenomen utan att värdera det. Hon visar hur vi med hjälp av poserande och manipulation förför inte bara omvärlden utan allra främst oss själva. Det är därför gestalterna i de nyaste målningarna tycks mest blicka på sig själva som om de i sin egen spegelbild sökte efter alla svar.

Nordins måleri handlar dock aldrig om att avbilda rakt av. Det handlar istället om att skapa något som blir någonting i sig självt. Hennes verk ska inte representera något eller någon som finns. I själva verket är de motsatsen till fotografien som kräver att någonting existerar för att lämna spår i ljus och bli till som bild. De skildrar istället något så generellt som att vara

människa i största allmänhet. Kroppen utgör hos Maria Nordin, precis som hos Merleau-Ponty, gränsen mellan varje individ och världen. Den är lika mycket en yta som håller saker, känslor och tankar samman som något som skjuter dem isär. Den andras hud räddar oss förvisso från att störta rakt ut i tomma intet. Hur mycket vi än anstränger oss för att överskrida kroppen som en gräns finns den ändå alltid där.

Joanna Persman
Konsthistoriker och intendent på
Nordiska Akvarellmuseet

** Dikt av Ella Hillbäck (1915-1979), "Din hud har sagt att jag är till".*